

Ierom. Maxim Morariu

**O dispută dogmatică
de actualitate între
Mitropolitul
Hierotheos Vlachos și
Mitropolitul Ioannis
Zizioulas**

**Editura Semănătorul
Tismana
2015**

ISSN 2286 - 1017
ISSN-L 2286 - 1017

www.samanatorul.ro

<http://www.samanatorul.ro/revista/>

ISSN-2286 -1017
ISSN-L 2286 -1017

ISSN
ROMANIA

București, 22.01.2013

Asociația «Sămănătorul Tismana»

revista@samanatorul.ro

Introducere

Prezentarea de față are ca punct de pornire o polemică **intens** mediatizată în spațiul virtual ortodox¹ între doi mari teologi greci contemporani, respectiv mitropolitul Hierotheos Vlachos și mitropolitul Ioannis Zizioulas, ambii teologi de anvergură, cunoscuți mediilor ortodoxe și celor ecumenice ai vremii noastre.

Polemica lor, de finețe și de profunzime teologică, dovedește **diversitatea Ortodoxiei**, dar și inegalitatea răspândirii și dezvoltării ei pe întinsul lumii, căci, în timp ce creștinii din spațiul oriental al mapamondului² își

¹ <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturiseste-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014; <https://graiulortodox.wordpress.com/2012/10/17/123-confruntare-dura-intre-mitropolitul-ierotheos-vlahos-si-mitropolitul-ioannis-zizioulas-asupra-unor-probleme-cruciale-ale-credintei-noastre/>, accesat 11. 11. 2014

² Cf. <http://www.cbn.com/tv/1420678462001>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2014/11/21/persecutia-crestinilor-copii-si-tinere-crestine-rapite-si-scoase-la-licitatie-in-siria-femeie-condamnata-la-moarte-in-pakistan/>, accesat 11. 11. 2014, dar și alte surse similare, unde este prezentată suferința creștinilor din spațiul Orientului apropiat.

trăiesc credința într-o manieră similară omologilor lor din Biserica primară, fiind adesea în postura de a pecetlui mărturia lor cu prețul vieții și propovăduind o teologie pragmatică, fundamentată pe Învierea Mântuitorului Hristos și pe necesitatea mărturisirii ei chiar cu prețul vieții, alți creștini din spațiile în care credința este recunoscută și receptată la nivel internațional, trăiesc cu maximă intensitate dezbateri de profunzime și finețe teologică, care îi antrenează adesea în polemici.

De altfel, ambii protagoniști ai acestei dispute și-au câștigat, datorită operei lor și datorită activității științifice, titlul de specialiști ai teologiei. Cel dintâi, mitropolitul Hierotheos, cunoscut cu precădere pentru scrieri ce par a aparține psiho-teologiei, sau mai-noului domeniu al **bioeticii**³, s-a remarcat deopotrivă ca un mare teoretician

³ Pentru o imagine mai clară cu privire la viața și opera lui, a se vedea: **Hierotheos Vlachos**, *Psihoterapia ortodoxă- știința Sfinților Părinți*, Editura Învierea, Timișoara, 1998; Idem, *Psihologia existențialistă și psihoterapia ortodoxă*, trad. Nicușor Deciu, col. „Pneuma”, Editura Doxologia, Iași, 2011; Idem, *Psihoterapia ortodoxă, continuare și dezbateri*, trad. Ion Diaconescu, Nicolae Ionescu, Editura Sofia, București, 2001; Idem, *Bioetică și bioteologie*, trad. Teofan Munteanu, Editura Christiana, București, 2013.

și ca un mare trăitor, fiind un aprig promotor al isihasmului, în cunoașterea căruia a investit eforturi mari⁴, **în vreme ce, mitropolitul Zizioulas, contestat de anumite cercuri ortodoxe⁵, s-a remarcat cu precădere ca dogmatist, prin opere privitoare la eclesiologia ortodoxă⁶.**

În ceea ce privește disputa despre nestorianism, ambii par însă amatori, căci nici unul dintre ei nu este un specialist **în sensul propriu-zis** al subiectului. Dacă ar fi fost să se contrazică cu specialiști în domeniile lor, probabil părintele Vlachos ar fi avut de discutat cu Jean-

⁴ Cf. Idem, *O noapte în pustia Sfântului Munte: convorbire cu un pustnic despre rugăciunea lui Iisus*, trad. Călin Cosma, ediția a 4-a, Editura Predania, București, 2006.

⁵ Cf. <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2009/10/21/minciunile-si-calomniile-diplomate-ale-mitropolitului-zizioulas/>, accesat 11. 11. 2014.

⁶ Cf. Ioannis Zizioulas, *Ființa eclesială*, trad. Aurel Nae, Editura Bizantină, București, 1996; Idem, *Comunitate și alteritate. Ființa personal-eclesială*, trad. Liviu Barbu, Editura Sophia, București, 2013; Idem, *Creație ca euharistie*, trad. Caliopie Papacioc, Editura Bizantină, București, 1999; Idem, *Euharistie, episcop, biserică: unitatea Bisericii în dumnezeiasca Euharistie și episcop, în primele trei secole creștine*, trad. Ioan-Valentin Istrati, Geanina Chiriac, Editura Basilica, București, 2009. Acestea sunt doar o parte dintre operele mitropolitului grec, membru al Academiei Atenei, care se găsesc traduse și în limba română, opera lui fiind însă mult mai amplă.

Claude Larchet⁷, care abordează teme similare lui în scrierile sale sau cu Filoteu Faros⁸, **în vreme ce, mitropolitul de Pergam s-ar fi putut contrazice mai**

⁷ Teolog ortodox francez, convertit de la catolicism la ortodoxie, considerat unul dintre cei mai de seamă patrologi contemporani. Între operele lui se numără și: Jean-Claude Larchet, „**Acesta este trupul Meu...**”, trad., Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006; Idem, *Creștinul în fața bolii, suferinței și morții*, trad. Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006; Idem, *Despre iubirea creștină*, trad. Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2010; Idem, **La divinisation de l’homme selon Saint Maxime le Confesseur, Les Editions du Cerf, Paris, 1996; Idem, Dumnezeu este iubire: mărturia Sfântului Siluan Athonitul**, Editura Sophia, București, 2003; **Idem, Dumnezeu nu vrea suferința omului, trad.** Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2008; Idem, *Etica procreației în învățătura Sfinților Părinți*, Editura Sophia, București, 2003; Idem, **Teologia bolii, trad. Vasile Mihoc, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1997; Idem, Terapeutica bolilor mintale: experiența creștinismului răsăritean al primelor veacuri, trad.** Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2008; Idem, **Terapeutica bolilor spirituale, trad.** Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006; **Idem, Tradiția ortodoxă despre viața de după moarte**, Editura Sophia, București, 2006.

⁸ Teolog grec, astăzi în vârstă de 82 de ani, specialist în psihoterapie. Vezi: Philoteos Pharos, *Dialogul în psihoterapia ortodoxă*, trad. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2010; Idem, *Creștinismul în fața lumii de azi*, trad. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2008; Idem, *Căsnicia: dificultăți și soluții*, trad. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2012.

degrabă cu părintele Bobrinskoy⁹ sau cu alți dogmatişti de seamă ai răsăritului sau apusului creştin. Ce-i drept, cel din urmă pare, la o primă vedere, a fi mai aproape de subiect, dat fiind faptul că cercetările sale privitoare la eclesiologie fundamentate patristic, s-au interferat uneori cu problematica hristologică și cu hotărârile dogmatice ale Sinodului III Ecumenic, unde a fost condamnat Nestorie¹⁰. Impresionant este însă că, deși ambii ierarhi pornesc în această dispută ca amatori, se vor documenta

⁹ Teolog rus contemporan, născut în anul 1925 la Paris, fost decan al Institutului Teologic Ortodox „Saint Serge” din capitala Franței, este considerat una dintre vocile cele mai avizate ale teologiei dogmatice contemporane. Pentru mai multe informații privitoare la viața și activitatea lui, a se vedea: Boris Bobrinskoy, *Cerurile deschise-omilii*, trad. Vasile Manea, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2002; Idem, *Împărtășirea Sfântului Duh*, trad. Măriuca Alexandrescu, Adrian Matei Alexandrescu, col. „Teologi ortodocși străini”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999; Idem, *Taina Bisericii*, trad. Vasile Manea, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2004; Idem, *Taina Preasfintei Treimi*, trad. Măriuca Alexandrescu, Adrian Matei Alexandrescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

¹⁰ Nu trebuie uitat însă că și mitropolitul Hierotheos a avut anumite cercetări de teologie dogmatică, apreciate de comunitatea teologică răsăriteană. În literatura teologică românească se găsește tradus în acest sens un material al său privitor la păcatul strămoșesc, într-o antologie ce cuprinde opiniile unro teologi de seamă ai vremii. Vezi: Hieroteos de Nafpkatos (Vlachos), „Moartea și păcatul originar”, trad. Vasile Manea, în vol. *Vinovați de păcatul strămoșesc? Antologie de texte teologice*, ed. Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2002.

pe parcurs și vor ajunge să uzeze, în susținerea afirmațiilor lor de afirmații aparținând unor exponenți de seamă ai teologiei patristice, dar și de opiniile unor teologi mai noi.

Care dintre cei doi ierarhi teologi are dreptate în această dispută ce vizează veridicitatea mărturisirii de credință și puritatea doctrinară a fiecăruia dintre ei, având așadar o miză foarte mare, vom încerca să vedem în paginile următoare, în cadrul analizei noastre.

Nestorianismul – scurtă privire istorico-doctrinară asupra ereziei

Nestorianismul este erezia combătută la sinodul al III-lea Ecumenic, care a avut loc în anul 431 la Efes și l-a avut drept protagonist, așa cum îl desconspiră și numele ei, pe Nestorie, pe atunci patriarh al

Constantinopolului¹¹. Reprezentant al școlii antiohiene format la școala lui Diodor din Tars și **Teodor de Mopsuestia, acesta** susținea că în Hristos există două persoane, respectiv persoana divină a Fiului lui Dumnezeu, născut din Tatăl mai înainte de veci, și persoana umană sau istorică a lui Iisus Hristos, cu care acesta s-a întrupat din Fecioara Maria¹².

Afirmațiile lui au aflat ecou chiar și la curtea imperială căci, în timp ce împăratul Teodosie al II-lea și Eudochia soția lui îl aprobau, Pulcheria, sora împăratului nu adera la învățătura lui¹³. **Cu timpul, disputa s-a generalizat, Ortodoxia** câștigând apărători de seamă precum Sfântul **Chiril al Alexandriei, devenit** un susținător al partidei anti-nestoriene, și unul dintre cei

¹¹ Ion Bica, *Erezii, schisme, controverse în Bizanț*, Editura Universității din Pitești, Pitești, 2004, p. 79. Cf. Ioan G. Coman, *Și Cuvântul trup s-a făcut*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1993, pp. 35-71, pentru mai multe informații cu privire la disputa teologică nestoriană și la fundamentele ei doctrinare.

¹² Ion Bica, *op. cit.*, p. 79. Cf. Daniel Buda, *Hristologia antiohiană de la Sfântul Eustațiu al Antiohiei până la Nestorie*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2004, pp. 228-229.

¹³ Ion Bica, *op. cit.*, p. 79.

care au încercat fie pe cale diplomatică (a negocierii)¹⁴, fie pe calea discuției teologice¹⁵, fie pe cale sinodală să combată învățătura greșită a lui Nestorie, să îl determine pe acesta să își schimbe concepțiile.

Ulterior, „polemica” dintre cei doi s-a adâncit, devenind de-a dreptul pasionantă, după cum remarcă părintele Vasile Muntean¹⁶, și ajungând să fie finalizată printr-un sinod ecumenic care a avut în centru problema hristologică pe care o ridica, dar și problematica mariologică pe care, în plan secundar, o aducea în discuție patriarhul eretic¹⁷. În urma acestui sinod,

¹⁴ John A. McGuckin, *St. Cyril of Alexandria: The Christological Controversy. Its History, Theology and Texts*, Ed. By E. J. Brill, Leiden, 1994, pp. 227-229.

¹⁵ Cf. Paul L. Gavriluyk, *Pătimirea Dumnezeului Nepătimitor. Dialecticile gândirii patristice*, trad. Dragoș Dâscă, ed. Vasile Bîrzu, col. „Studii”, vol. 2, Editura Doxologia, Iași, 2013, p. 210-212.

¹⁶ Vasile Muntean, *Istoria Creștină Generală*, vol. 1 (ab initio-1054), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008, p. 179.

¹⁷ Fapt pentru care, părintele Chifăr spune pe bună dreptate că: „Prin urmare, declanșarea disputei hristologice în Constantinopol a fost cauzată de termenul „Teotokos”. În timp ce Nestorie, Dorotei de Marcianopolis și preotul Atanasie predicau împotriva folosirii apelativului Născătoare de Dumnezeu, episcopul Proclu al Cizicului a apărut cu fermitate în prezența lui Nestorie termenul „Teozokos”. Nicolae Chifăr, *Istoria creștinismului*, vol. I, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2007, p. 173. Cf. Petre I.

învățătura dioprosopistă a lui Nestorie a fost combătută, el a fost depus din scaunul patriarhal și trimis în exil, iar credința ortodoxă a fost, într-un fel restabilită.

Cu toate hotărârile sinodului, au rămas însă mici comunități nestoriene și după finalizarea **acestui**a. Ba mai mult, ulterior, această comunitate va reuși să adune și unii adepți. De exemplu, în anul 616, când cea mai mare parte a Arabiei a ajuns sub dominația perșilor, comunitatea creștină de aici a fost atrasă spre nestorianism¹⁸. **De asemenea**, în secolul al V-lea al erei noastre, comunitatea nestoriană avea și o frumoasă școală de exegeză biblică, în cadrul căreia vor activa și teologi renumiți ai vremii precum Paul de Persa¹⁹. O

David, *Inviaza sectelor. Coarnele fiarei apocaliptice în mileniul III*, vol. I - „De la erezii vechi la secte religioase ale timpului nostru”, Editura „Crist-1”, București, 1997, p. 70.

¹⁸ Ioan Rămureanu, Milan Seșan, Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, vol. 1 (1-1054), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 280.

¹⁹ Stelian Tofană, *Studiul Noului Testament. Curs pentru anul I de studiu*, Ediția a II-a, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005, p. 17. El nu a fost însă singurul teolog nestorian celebru. Cf., de exemplu: Marc Auon, „Jésusokt, métropolitain et juriste de l'Église d'Orient (Nestorienne), Auteur au VIIIe siècle du premier traité systématique de droit séculier”, în *Legal History Review*, vol. 73, Issue ½, 2005, pp. 81-92.

parte a acestei comunități nestoriene va fi asimilată cu timpul de către Biserica Romano-catolică²⁰, astfel luând naștere Biserica nestoriano-catolică, în vreme ce alta va supraviețui apoi până astăzi (când încă avem comunități nestoriene chiar și în țări precum China)²¹. **Dincolo de** forma cultică propriu-zisă a nestorianismului, care își asumă paternitatea, există însă și alte modalități prin care el a supraviețuit de-a lungul timpului. De exemplu, nici unul din cultele neoprotestante contemporane nu o cinstesc pe Maica Domnului, aceasta fiind o dovadă clară influenței nestoriene. De asemenea, în sistemele lor doctrinare pot fi găsite de asemenea influențe din erezia pomenită.

Cu toate acestea însă, nestorianismul de după cel de-al treilea Sinod Ecumenic nu va fi niciodată o mișcare de anvergură care să influențeze într-o manieră decisivă evoluția Bisericii într-un moment cheie al vieții ei.

²⁰ Cf. Philip Jenkins, „Long-lost Christians”, în rev. *Christian Century*, vol. 125, Issue 22, 2008, pp. 22-26.

²¹ Liwei Wu, „Why Should We Value the Cross-disciplines Approach when studying the history of Sino-western Cultural Relationship: A Reflection on the Chinese Study of “Nestorian Church”, în rev. *Journal of Sino-Western Communications*, Volume 2, Issue 1 (July), 2010, pp. 83-98.

O dispută dogmatică de actualitate între Mitropolitul Hierotheos Vlachos și Mitropolitul Ioannis Zizioulas

După ce, în paginile anterioare ale acestei analize am schițat profilul celor doi protagoniști ai disputei teologice și am văzut ce înseamnă nestorianismul, ne vom concentra acum asupra prezentării disputei dintre cele două personalități teologice contemporane.

Analiza noastră pornește de altfel de la o replică pe care mitropolitul Vlachos o dă mitropolitului Zizioulas²². Acest drept la replică exercitat de ierarhul pomenit suscită între altele și interesul ortodocșilor români, care discută intens pe seama celor prezentate de ierarhul pomenit. Așa se face că, la data accesării materialului am găsit un număr de 30 de comentarii, unele dintre ele constând din replici și comentarii scurte privitoare la subiect, altele, ca în cazul oricărui material

²² <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturisește-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014. Din păcate nu am avut acces și la documentele de dinainte, care sunt în limba greacă.

difuzat prin intermediul internetului, constând în comentarii care nu au legătură cu tematica discutată, iar altele constând din comentarii și trimiteri către alte linkuri unde se găsesc argumente pentru susținerea uneia sau a alteia dintre opinii²³.

Maniera de a acționa a mitropolitului de Napfkatos este, după cum însuși mărturisește în partea de început a materialului, una defensivă²⁴, discursul lui fiind structurat

²³ Iată câteva dintre aceste trimiteri: <http://www.cuvantul-ortodox.ro/2014/06/03/ierotheos-vlachos-sophia-video-audio-text-parintele-sofronie-stiu-om-hristos/a> ccesat 11. 11. 2014; <http://www.cuvantul-ortodox.ro/2014/11/15/parintele-ioannis-romanidis-nebun-din-dragoste-pentru-hristos-familia-ortodoxa-teologie-vie-rationalism-dogme/>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.cuvantul-ortodox.ro/2012/12/19/ieroteos-vlahos-sfantul-spiridon-credinta-ortodoxa-secularizare/>, accesat 11. 11. 2014.

²⁴ Și fiind parte a unui demers mai amplu în care s-au implicat și alți teologi. Redăm mai jos cuvintele lui: „Am luat la cunoștință de pe internet de declarația din 27 septembrie 2012 a Înaltpreasfințitului Ioannis, Mitropolitul Pergamului, ca urmare a răspunsului meu la o scrisoare de a lui, care îmi fusese trimisă anterior. Îmi pare rău că sunt obligat să urmez maniera lui (n.tr. – de a acționa) și să răspund la tactica neobișnuită a Înaltpreasfinției Sale și la felul ciudat în care acționează în prezenta situație, și aceasta cu toate că nu a răspuns până acum la criticile negative pe care le-au făcut profesori universitari și colegi de-ai lui (n.tr. – probabil se referă la arhieriei ortodocși) pentru părerile pe care el le susține din când în când”. <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturisește-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014.

pe patru puncte mari, în care arată că: *voința este atribut al firii și nu al persoanei*, vorbește despre *interpretarea greșită a textului Sfântului Athanasie cel Mare, despre Congresul despre "teologia metapatristică (postpatristică)" și despre „Dialogul oficial al ortodocșilor cu romano-catolicii”*²⁵.

Cea dintâi parte are în centru discuția privitoare la voința ca atribut al Fiului și pornește de la acuza pe care părintele Zizioulas o aduce părintelui Vlachos cu privire la concepția sa despre voință. **În cadrul acesteia, el analizează problema voinței, un element al teologiei metapatristice, după sintagma lui**²⁶ și că ea este relevantă datorită faptului că se relaționează și cu conceptul de **„libertate al persoanei”**²⁷. El

²⁵ Textul original și alte informații cu privire la această polemică, de această dată în limba greacă, pe: <http://www.romfea.gr/epikairota/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.

²⁶ <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturiseste-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014.

²⁷ Cf. Christos Yannaras, *Libertatea moralei*, trad. Mihai Cantuniari, Seria „Impasuri și semne”, Editura Anastasia, București, 2002, care analizează și el, mai pe larg însă, problematica privitoare la semnificația voinței și a libertății și la legăturile dintre ele.

sanționează o părere pe a așa-zisului său oponent, pe care o consideră neortodoxă:

„Iar, într-un paragraf anume al declarației Mitropolitului Pergamului, am remarcat părerea neortodoxă că ”așa-zisa libertate a persoanei are valoare pentru că ea depășește necesitatea firii, căci firea e legată de nevoie, iar voința de persoană”²⁸.

După prezentarea opiniei, el arată cu privire la voință că:

„...atât în cazul lui Dumnezeu, cât și al oamenilor, este legată de fire, este atribut al firii și nu al persoanei, în vreme ce opțiunea, adică alegerea – care nu există la Dumnezeu, ci numai la oameni – aparține ipostasului-

²⁸ <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturisesti-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.romfea.gr/epikairotita/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.

persoanei. Aceasta este tema de importanță vitală: că și la oameni voința nu este alegere, ci atribut al firii lor. Alegerea este legată de opțiune”²⁹.

Exprimată astfel, opinia lui este cel puțin pasibilă de a fi sancționată, căci a vorbi despre fapcul că opțiunea nu există la Dumnezeu, înseamnă, cel puțin în aparență, a nega libertatea divină. În ceea ce privește expresia conform căreia „*la oameni voința nu este alegere*”, subscriem și considerăm că ea vine pe fondul afirmațiilor specifice tradiției patristice. Concluzia la care ajunge mitropolitul Vlachos este aceea că învățătura conform căreia **voința face alegerea** este una neortodoxă³⁰.

Cea de-a doua parte se referă la un text al Sfântului Atanasie cel Mare, al cărui text însă părintele

²⁹ <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturisesti-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.romfea.gr/epikairotita/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.

³⁰ Nu subscriem însă întru totul acestei afirmații și credem că ea ar trebui analizată cu mai multă atenție și mai în profunzime, și cu argumente mult mai solide pentru a fi într-adevăr convingătoare.

Vlachos nu îl prezintă. Deducem însă din conținutul ulterior al materialului său că este vorba despre un fragment scris în contextul disputei arianiste în cadrul căruia se vorbește despre legătura dintre voință și fire. Două concluzii ale mitropolitului de Pergam sunt prezentate, urmând a fi analizate aici:

„voința liberă a Tatălui este cea din care izvorăște ipostazierea treimică a lui Dumnezeu, este ipostaziată ființa într-un Dumnezeu treimic”.

Iar a doua concluzie este că îl prezintă pe Sfântul Athanasie cel Mare că vrea (să dogmatizeze despre) ”o voință liberă, veșnică” a Tatălui, ”care nu este voință de alegere între două posibilități”, și vorbește despre ”învățătura neortodoxă că voința lui Dumnezeu este hotărârea alegerii dintre posibilități”³¹.

³¹ <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu->

În sprijinul afirmațiilor sale, teologul grec îl citează pe teologul Nikos Matsoukas³², care se oprește și el, în cadrul **Dogmaticii sale, asupra deosebirii dintre „nașterea după fire” și „creația prin voință”**³³ și îl combate, ca și autorul citat, pe mitropolitul de Pergam. Analiza mitropolitului Vlachos merge în profunzimea operei părintelui Zizioulas, însă acesta este doar începutul, autorul promițând că va redacta un studiu în care să localizeze metodologia ermeneutică greșită a omologului său de la Pergam. În această parte de

se-marturisește-papistaseste/, accesat 11. 11. 2014; <http://www.romfea.gr/epikairotita/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.

³² O parte dintre lucrările lui sunt traduse și în limba română. A se vedea: Nikolaos Matsoukas, *Introducere în gnoseologia teologică*, trad. Maricel Popa, Editura Bizantină, București, 1997; Idem, *Teologie dogmatică și simbolică*, vol. 4- Demonologie, trad. Constantin Coman, Cristian-Emil Chivu, Editura Bizantină, București, 2002.

³³ „Mai analitic, aceasta înseamnă că Dumnezeu, ca Tată și nu ca ”ființă”, prin ”a fi” confirmă continuu voința Lui liberă de a exista și această confirmare o constituie tocmai existența Lui Treimică: Tatăl din dragoste – adică liber – îl naște pe Fiul și precede pe Duhul. Dacă există Dumnezeu, există pentru că există Tatăl, adică Acela care din dragoste liber Îl naște pe Fiul și precede pe Duhul” (Zizioulas). <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturisește-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.romfea.gr/epikairotita/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.

început, el se folosește de cuvintele Sfântului Atanasie cel Mare, care arată că ar fi greșit să se interpună între Tatăl și Fiul voința și cugetarea:

„S-ar dovedi lipsit de minte dacă ai pune între Tatăl și Fiul voința și cugetarea. De fapt, una este a zice că a fost făcut prin voință și altceva că Fiul, fiind prin fire propriu Tatălui, e iubit și dorit de El”³⁴.

Așa cum este prezentată situația, opinia mitropolitului Ioannis este similară cu cea a lui Serghei Bulgakov, care introduce tetrada prin interpunerea Sofiei în cadrul trinitar.

Citatele continuă, disputa fiind presărată cu citate din Sfinți Părinți precum Atanasie cel Mare, Grigore Palama, dar și cu opinii ale unor teologi precum Nikos

³⁴ Sfântul Atanasie cel Mare, „Trei cuvinte împotriva arienilor”, trad. Dumitru Stăniloae, în col. *Scrieri. Partea întâi*, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 15, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 1987, p. 399.

Matsoukas sau Alexander Schmemmann sau cu analize terminologice, asupra cărora nu vom insista însă aici.

Cea de-a treia parte este dedicată congresului privitor la teologia postpatristică la care a participat părintele Filoteos. Autorul arată aici și care este baza disputei dintre cei doi teologi, respectiv referatul susținut de el la Congresul organizat de mitropolia de Pireu pe această temă.

În cadrul acestei părți, dânsul respinge sintagma de „*teologie postpatristică*”, și combate ipoteza eslesiologică a lui Zizioulas:

„Căci, printre altele, a fi împărțită eclesiologia în ”euharistică” și ”terapeutică” (vindecătoare), adică a spune că Sfinții Părinți ai primelor secole au învățat prima din cele două eclesiologii, iar următorii Părinți pe cea de-a doua, influențați de Origen și de Evagrie, iar mai târziu s-a făcut sinteza celor două, a se susține că ”eclesiologia terapeutică” a Părinților a fost o ”răsturnare” a ”eclesiologiei euharistice-

eshatologice”etc este o torpilă la temelile teologiei ortodoxe”⁸⁵.

Ideea lui continuă de altfel direcția începută de părintele Pavel Florensky, care cerea la un congres internațional ca teologia contemporană să se întoarcă la părinți. La rândul ei, concepția eclesiologică a lui Filotei Faros, este una clară, concisă și bine structurată, deși ar fi fost de așteptat ca părintele Zizioulas, specialistul în eclesiologie să fie dătător de ton în această direcție.

Acuza privitoare la ecumenism și la participarea la un congres din care făceau parte și ereticii este și ea contrazisă de părintele **Vlachos**³⁶, care, într-o manieră aproape incisivă, îi reproșează și el la rândul lui Zizioulas că participă la multe întruniri ecumenice,

³⁵ <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturiseste-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.romfea.gr/epikairotita/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.

³⁶ <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se-marturiseste-papistaseste/>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.romfea.gr/epikairotita/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.

arătându-i că nu este în măsură să îl acuze pentru acest fapt și ironizându-l.

Acestea sunt, în linii mari, principalele idei exprimate în materialul ce poartă semnătura părintelui mai sus pomenit. După cum se poate vedea, în fraze cu un conținut teologic dens, dar structurate inegal (căci materialul conține pe alocuri și speculații și afirmații ce s-ar fi pretat mai degrabă unei dezbateri televizate de genul talk-showului, care ar fi produs apodictic un rating bun, și nu unei dezbateri teologice de înaltă ținută), mitropolitul de Napfkatos combate ideile lui Zizioulas, de care este acuzat la rândul său și își exprimă părerea cu privire la legătura dintre voință și persoană și cu privire la potențialele păreri nestorianiste ale teologului **grec pomenit**.

Concluzii

O dezbatere atât de aprinsă pe o temă deopotrivă veche și actuală va suscita în mod cert interesul elitei teologice, dar și al celor care cochetează cu teologia fundamentală. **Astfel, în timp ce unii oameni cu o gândire** mai pragmatică se vor întreba **qui prodest**, alții vor încerca să înțeleagă miza și dedesubturile acestei dispute.

Din punct de vedere teologic, o astfel de dispută este importantă căci, în urma unor astfel de discuții contradictorii adevărul iese la iveală, iar Biserica este ferită de pericolul iminent al ereziei.

În ceea ce privește disputa propriu-zisă pe care

am analizat-o, considerăm că, exceptând anumite pasaje care nu se încadrează în discurs, ea este un adevărat „**eveniment**” **teologic, cu valoare** ambivalentă însă. Gestionarea proastă a unei astfel de dispute poate duce la apariția unor facțiuni schismatice sau eretice în Biserică, ele fiind girate de prestigiul teologic al unuia sau al altuia dintre protagoniști și având la bază orgoliul lui, în vreme ce, analiza corespunzătoare, într-un cadru sinodal în care specialiștii să se pronunțe și ei cu privire la problematică, ar putea fi benefică pentru Biserică.

Personal, aderăm (cu unele amendamente) la opiniile mitropolitului de Napfkatos și considerăm că unele lămuriri de ordin dogmatic cu privire la legătura dintre persoană și voință erau necesare și sunt corect argumentate, în vreme ce altele lasă loc unor noi argumente și unor întrebări complementare cu rol lămuritor. În ceea ce privește disputa interpersonală dintre cele două mari personalități ale Ortodoxiei contemporane, credem însă că ea se îndepărtează de duhul păcii promovat cu atâta ardoare de discursul

teologic ortodox în contemporaneitate. Astfel, disputa este interesantă, iar elementele de teologie pe care le aduce, le clarifică sau le pune în discuție sunt importante, prezentarea lor în adevăratul sens și la adevărata lor valoare fiind necesară. Dacă această dispută s-ar transforma însă într-un dialog amical în care cei doi inamici și-ar conștientiza valoarea de slujitori ai lui Hristos și ar conveni să discute în termeni pașnici cu privire la elementele doctrine pe care le percep în mod diferit, rezultatele ar fi în mod cert altele, iar soluția ar fi găsită mult mai repede.

Acestea sunt așadar principalele elemente teologice care caracterizează disputa dintre cei doi mari teologi contemporani, mitropolitul Hieroteos și mitropolitul Ioannis, și principalele considerente pe care le exprimăm cu privire la acest eveniment, intens mediatizat în spațiul virtual ortodox.

Bibliografie

A. Izvoare biblice și patristice

1. *******, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.
2. **Sfântul Atanasie cel Mare**, „**Trei cuvinte împotriva arienilor**”, trad. Dumitru Stăniloae, în col. **Scrieri. Partea întâi**, col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 15, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 1987.

B. Volume

B. I. Volume ale autorilor pomeniți

3. **Vlachos, Hierotheos**, *Bioetică și bioteologie*, trad. Teofan Munteanu, Editura Christiana, București, 2013.
4. **Idem**, **O noapte în pustia Sfântului Munte: convorbire cu un pustnic despre rugăciunea lui Iisus**, trad. Călin Cosma, ediția a 4-a, Editura Predania, București, 2006.
5. **Idem**, *Psihoterapia ortodoxă- știința Sfinților Părinți*, Editura Învierea, Timișoara, 1998; **Idem**, *Psihologia existențialistă și psihoterapia ortodoxă*, trad. Nicușor Deciu, col. „Pneuma”, Editura Doxologia, Iași, 2011.
6. **Idem**, *Psihoterapia ortodoxă, continuare și dezbateri*, trad. Ion Diaconescu, Nicolae Ionescu, Editura Sofia, București, 2001.

7. **Zizioulas, Ioannis**, *Comunitate și alteritate. Ființa personal-ecclesială*, trad. Liviu Barbu, Editura Sophia, București, 2013.
8. **Idem**, *Creația ca euharistie*, trad. Caliopie Papacioc, Editura Bizantină, București, 1999.
9. **Idem**, *Euharistie, episcop, biserică: unitatea Bisericii în dumnezeiasca Euharistie și episcop, în primele trei secole creștine*, trad. **Ioan-Valentin Istrati, Geanina Chiriac**, Editura Basilica, București, 2009.
10. **Idem**, *Ființa ecclesială*, trad. Aurel Nae, Editura Bizantină, București, 1996.

B. II. Volume ale altor autori

11. **Bica, Ion**, *Erezii, schisme, controverse în Bizanț*, Editura Universității din Pitești, Pitești, 2004.

12. **Bobrinsky, Boris, Cerurile deschise-omilii, trad. Vasile Manea, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2002.**
13. **Idem, Împărtășirea Sfântului Duh, trad. Măriuca Alexandrescu, Adrian Matei Alexandrescu, col. „Teologi ortodocși străini”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999.**
14. **Idem, Taina Bisericii, trad. Vasile Manea, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2004; Idem, Taina Preasfintei Treimi, trad. Măriuca Alexandrescu, Adrian Matei Alexandrescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.**
15. **Buda, Daniel, Hristologia antiohiană de la Sfântul Eustațiu al Antiohiei până la Nestorie, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2004.**
16. **Chifăr, Nicolae, Istoria creștinismului, vol. I, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2007.**
17. **Coman, Ioan G., Și Cuvântul trup s-a făcut, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1993.**

18. **David, Petre I., Invazia sectelor. Coarnele fiarei apocaliptice în mileniul III, vol. I - „De la erezii vechi la secte religioase ale timpului nostru”,** Editura „Crist-1”, București, 1997.
19. **Gavrilyuk, Paul L., Pătimirea Dumnezeului Nepătimitor. Dialecticile gândirii patristice,** trad. Dragoș Dâscă, ed. Vasile Bîrzu, col. „Studii”, vol. 2, Editura Doxologia, Iași, 2013.
20. **Larchet, Jean-Claude, „Acesta este trupul Meu...”,** trad., Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006.
21. **Idem, Creștinul în fața bolii, suferinței și morții,** trad. Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006.
22. **Idem, Despre iubirea creștină, trad. Marinela Bojin,** Editura Sophia, București, 2010.
23. **Idem, Dumnezeu este iubire: mărturia Sfântului Siluan Athonitul,** Editura Sophia, București, 2003.
24. **Idem, Dumnezeu nu vrea suferința omului,** trad. Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2008.

25. **Idem**, *Etica procreației în învățătura Sfinților Părinți*, Editura Sophia, București, 2003.
26. **Idem**, *La divinisation de l'homme selon Saint Maxime le Confesseur*, Les Editions du Cerf, Paris, 1996.
27. **Idem**, *Teologia bolii*, trad. Vasile Mihoc, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1997.
28. **Idem**, *Terapeutica bolilor mintale: experiența creștinismului răsăritean al primelor veacuri*, trad. Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2008.
29. **Idem**, *Terapeutica bolilor spirituale*, trad. Marinela Bojin, Editura Sophia, București, 2006.
30. **Idem**, *Tradiția ortodoxă despre viața de după moarte*, Editura Sophia, București, 2006.
31. **Matsoukas, Nikolaos**, *Introducere în gnoseologia teologică*, trad. Maricel Popa, Editura Bizantină, București, 1997.
32. **Idem**, *Teologie dogmatică și simbolică, vol. 4-Demonologie*, trad. Constantin Coman, Cristian-Emil Chivu, Editura Bizantină, București, 2002.

33. **McGuckin, John A., St. Cyril of Alexandria: The Christological Controversy. Its History, Theology and Texts, Ed. By E. J. Brill, Leiden, 1994.**
34. **Muntean, Vasile, *Istoria Creștină Generală*, vol. 1 (ab initio-1054), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2008.**
35. **Pharos, Philoteos, *Căsnicia: dificultăți și soluții*, trad. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2012.**
36. **Idem, *Creștinismul în fața lumii de azi*, trad. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2008.**
37. **Idem, *Dialogul în psihoterapia ortodoxă*, trad. Șerban Tica, Editura Sophia, București, 2010.**
38. **Rămureanu, Ioan, Seșan, Milan, Bodogae, Teodor, *Istoria Bisericească Universală*, vol. 1 (1-1054), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.**
39. **Tofană, Stelian, *Studiul Noului Testament. Curs pentru anul I de studiu*, Ediția a II-a, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005.**

40. **Yannaras, Christos, Libertatea moralei, trad. Mihai Cantuniari, Seria „Impasuri și semne”, Editura Anastasia, București, 2002.**

C. Studii și articole

41. **Auon, Marc, „Jésu-bokt, métropolitain et juriste de l'Église d'Orient (Nestorienne), Auteur au VIIIe siècle du premier traité systématique de droit séculier”, în Legal History Review, vol. 73, Issue ½, 2005.**
42. **Hieroteos, de Nafpkatos (Vlachos), „Moartea și păcatul originar”, trad. Vasile Manea, în vol. *Vinovați de păcatul strămoșesc? Antologie de texte teologice*, ed. Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2002.**

43. Jenkins, Philip,, „Long-lost Christians”, în rev. Christian Century, vol. 125, Issue 22, 2008.
44. Wu, Liwei, „Why Should We Value the Cross-disciplines Approach when studying the history of Sino-western Cultural Relationship: A Reflection on the Chinese Study of “Nestorian Church”, în rev. Journal of Sino-Western Communications, Volume 2, Issue 1 (July), 2010.

D. Internet

45. <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2009/10/21/minciunile-si-calomniile-diplomate-ale-mitropolitului-zizioulas/>, accesat 11. 11. 2014.
46. <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2012/10/13/ips-hieroteos-vlachos-neoarianism-filocatolic-ioannis-zizioulas-in-biserica-ortodoxa-nu-se->

- [marturiseste-papistaseste/](#), accesat 11. 11. 2014.
47. <http://www.romfea.gr/epikairota/13918-2012-09-29-10-51-44>, accesat 11. 11. 2014.
48. <https://graiulortodox.wordpress.com/2012/10/17/123-confruntare-dura-intre-mitropolitul-ierotheos-vlahos-si-mitropolitul-ioannis-ziziulas-asupra-unor-probleme-cruciale-ale-credintei-noastre/>, accesat 11. 11. 2014.
49. <http://www.cbn.com/tv/1420678462001>, accesat 11. 11. 2014; <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/2014/11/21/persecuti-a-crestinilor-copii-si-tinere-crestine-rapite-si-scoase-la-licitatie-in-siria-femeie-condamnata-la-moarte-in-pakistan/>, accesat 11. 11. 2014.

Cuprins

Introducere	2
Nestorianismul – scurtă privire istorico-doctrinară asupra ereziei	7
O dispută dogmatică de actualitate între Mitropolitul Hierotheos Vlachos și Mitropolitul Ioannis Zizioulas	12
Concluzii	23
Bibliografie	26
Cuprins	36